

Η ΚΑΡΡΟΡΕΘΗ ΚΑΙ Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΚΙΡΡΟΥΡΙΜ

Τέλος ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Χερουβείμ ὑποβασταζομένου Rakia^c ἠδύνατο νὰ προσαχθῇ τὸ ὅτι

ἐνίοτε ὁ Θεὸς παρίσταται ὡς joseb hakkerubim = καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβείμ. Ὅμως ἡ ἐρμηνεία τῆς ἐκφράσεως ταύτης δὲν εἶναι βεβαία. Ὡς ὀρθῶς ὁ Torczyner παρατηρεῖ¹, ἡ ἐκφρασις αὕτη δύναται νὰ σημαίη: «Ὁ κατοικῶν μεταξύ ἢ ἐπὶ ἢ πρὸ ἢ ὑπὸ ἢ ὀπισθεν ἢ πλησίον τῶν Χερουβείμ». Ἡ ἐκφρασις ὁμως αὕτη κατὰ τὰ δεδομένα τῆς μέθοι τοῦδε ἐρεῦνης ἡμῶν δέον νὰ ἐρμηνευθῇ «ὁ κατοικῶν ἐπὶ τῶν Χερουβείμ», ὡς ἤδη οἱ Ὁ^c μετέφρασαν. Ἡ ἐκφρασις αὕτη δὲν φαίνεται νὰ προσῆλθεν ἐκ τοῦ προορισμοῦ, ὃν τὰ Χερουβείμ ἐν τῷ ναῷ ἐπετέλου, ἀλλὰ τοῦναντίον εἶναι πιθανώτερον, ὅτι τὰ Χερουβείμ τοῦ ναοῦ ἐποικίθησαν ὡς φορεῖς τῆς κατοικίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐκ-

φρασιν joseb hakkerubim. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἡ παραστάσις, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποχεῖται ἐπὶ τῶν Χερουβείμ, συνέτειναν ὥστε τὸ Rakia^c νὰ συνδεθῇ μετὰ τῶν

Χερουβείμ. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι ἡ ἐκφρασις joseb hakkerubim σπανίως καὶ εἰς σχετικῶς βραδυτέρους χρόνους ἀναφαίνεται ἐν τῇ Π.Δ. Ἐν 1 Σαμ. 4,4 καὶ 2 Σαμ 6,2 ἀπαντᾷ ἤδη ἡ ἐκφρασις αὕτη, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρω τὰ χωρία, ὡς ὑπ' ἄλλων παρατηρήθη², βραδυτέτερον προσετέθη. Τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ αὕτη ἐν 2 Βασ, 19,15 = Ἡσ. 37,16), ἀναφερομένη εἰς τὰ δύο Χερουβείμ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Ἐπίσης εἰς τὰ Χερουβείμ τοῦ ναοῦ ἀναφέρεται ἡ ἐκφρασις ἐν ψαλμ. 99,1, ἐνῶ ἐν ψαλμ. 80,2 φαίνεται ν' ἀναφέρεται εἰς τὴν γενικὴν παράστασιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποχεῖται ἐπὶ τῶν Χερουβείμ (προβλ. καὶ ψαλμ. 18,11).

Τὸ τὴν οὐρανίαν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ συμβολίζον Rakia^c μετὰ τῶν Χερουβείμ δὲν προωρίζετο νὰ παραμένῃ πάντοτε ἐν τῷ ναῷ. Ἦδη οἱ ἀνωτέρω σημειωθέντες ψαλμ. 132,7-8. 24,7. 68., ἀνήκοντες εἰς τὸν κύκλον τῶν ψαλμῶν, τῶν ἀδομένων κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ νέου ἔτους, κατέστησαν ἡμῖν φανερόν, ὅτι κατὰ τὴν λιτανείαν τοῦ νέου ἔτους περιεφέρετο ἡ κιβωτὸς καὶ τὸ Rakia^c, τὰ δύο ταῦτα ἐν τῷ Ἁγίῳ τῶν Ἁγίων εὐρισκόμενα ἀντικείμενα. Ὁ H. Schmidt (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 45) πρὸς τούτους προσάγει καὶ ἕτερον χωρίον, οὐχὶ πλέον ἐκ τῶν ψαλμῶν ἀλλ' ἐκ τοῦ προφήτου Ἀμώς 5,26, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ νέου ἔτους. Δυστυχῶς ὁμως ὁ στίχος οὗτος εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον διαφόρων ἐρμηνευθέντων χωρίων τοῦ ὅλου βιβλίου τοῦ προφήτου. Ὁ H.

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου Τόμου σ. 327

1. H. Torczyner Die Bundeslade und die Anfänge der Religion Israels Berlin 1922.

2. Προβλ. W. Nowack Die Bücher Samuelis Göttingen 1902. A. Schulz Die Bücher Samuel Münster 1920.

Schmidt μεταφράζει «ἢ περιεφέρετε (ἐν τῇ ἐρήμῳ) τὴν σκητὴν (ἔβρ. κείμ. sikkuth) τοῦ βασιλέως σας καὶ τὸν θρόνον (ἔβρ. κείμενον kijjun) τοῦ Θεοῦ σας, ὃν κατεσκευάσατε;» Ἐὰν ἡ μετάφρασις αὕτη εἶναι ὀρθή, τότε ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἕτερον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἢ τὸ ἐν τῷ ναῷ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ συμβολίζον Rakia°. Δέον ὅμως νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἀγνοοῦμεν τὴν σημασίαν τῆς μόνον ἐνταῦθα ἀπαντώσης λέξεως Kijjun, ἧτις ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ μασωριτικὴ σιτίξις καὶ ἡ ἀρχικὴ θέσις τῆς λέξεως ἐν τῷ κειμένῳ εἶναι ἀμφίβολοι¹. Παρ' ὄλην ὅμως τὴν ποικιλίαν τῶν γνωμῶν ἐν μοι φαίνεται βέβαιον, ὅτι τὸ χωρίον ὁμιλεῖ περὶ λιτανειῶν, τελουμένων ἐν τῇ Ἰσρ. λατρείᾳ. Τὸ ὄημα pasa' δηλοῖ «ὑψοῦν, ἐγείρειν» καὶ οὐδέποτε «λατρεύειν». Ἐπομένως αἱ δύο λέξεις τοῦ στίχου τούτου kijjun καὶ sikkuth δέον νὰ σημαίνωσιν ἱερά τινα ἀντικείμενα, ἅπαντα περιεφέροντο κατὰ τὰς λιτανείας. Ποῖα ὅμως ἐνταῦθα ἐννοοῦνται δὲν εἶναι δυνατὸν μετ' ἀσφαλείας νὰ καθορισθῶσιν. Τούτου ἕνεκα μεθ' ὅλως ἐξαιρετικῆς προσοχῆς δέον νὰ γίνῃ χρῆσις τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ἀμώς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅμως σημειωθέντων ψαλμῶν μανθάνομεν, ὅτι πράγματι κατὰ τὴν λιτανείαν τοῦ νέου ἔτους περιεφέροτο τὸ Rakia°. Κατὰ τὴν περιφορὰν ὅμως ταύτην τὰ ὑποβαστάζοντα τὸ Rakia° Χερουβείμ θὰ ἐφέροντο ἢ βασταζόμενα ὑπ' ἀνθρώπων ἢ ἐποχοῦμενα ἐφ' ἀμάξης. Ἐπειδὴ δ' ἐν ταῖς σχετικαῖς περιγραφαῖς οὐδεὶς λόγος περὶ ἀναφορέων γίνεται, καθίσταται μᾶλλον πιθανόν, ὅτι τὰ Χερουβείμ μετὰ τοῦ Rakia° θὰ ἐφέροντο ἐφ' ἄρματος, πρὸς δ καὶ τὸ μέγα ὕψος τῶν Χερουβείμ κάλλιστα προσαρμύζεται. Ὁ H. Schmidt ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ, δυστυχῶς, ἐφθααμένου χωρίου ψαλμ. 68,18a :

1. Πρὸβλ. E. Sellin Das Zwölfprophetenbuch Leipzig 1922, ὅστις φωνηεντίζει kevan, διαγράφων συγχρόνως τὴν λέξιν. Οὕτω φωνηεντίζει καὶ ὁ D. Guthe παρὰ E. Kautzsch-A. Bertholet Die Heilige Schrift des A. T.⁴ Tübingen 1923, ἐνῶ ὁ W. Nowack (Die Kleinen Propheten⁸ Göttingen 1922) διαγράφει ὀλόκληρον τὸν στίχον. Ὁ E. Sellin ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος ἔργου αὐτοῦ (Leipzig 1929) δέχεται ἀμφοτέρας τὰς λέξεις sikkuth καὶ kijjun ὡς γνησίας λέξεις τοῦ Ἀμώς, διορθοῖ δὲ αὐτάς εἰς sikkath καὶ ken, ὑπονοῶν ὑπὸ ταύτην μὲν τὸ ὑπόβαθρον φορητοῦ τινος ὁμοιώματος τοῦ Jahve, ὑπ' ἐκείνην δὲ κάλυμμά τι, ὅπερ προσφύλαττε τὸ ὁμοίωμα τοῦτο τοῦ Jahve κατὰ τὴν ἐκφορὰν τούτου, τὴν γινομένην κατὰ τὴν λιτανείαν τῆς ἑορτῆς τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Jahve εἰς τὸν θρόνον, εἰς ἣν ἀναφέρεται, καὶ κατὰ τὸν E. Sellin, ὁ στίχος τοῦ Ἀμώς 5,26.

τὸ ἄσμα τοῦ Jahve (εἶναι) μεταξύ τῶν μυριάδων τῶν φυλῶν Ἰσραήλ¹

Βέβαιον ἐνταῦθα εἶναι, ὅτι γίνεται λόγος περὶ ἄσματος ἢ, τῆς λέξεως rekeb ἐν περιληπτικῇ ἐννοίᾳ ἐκλαμβανομένης, περὶ ἀσμάτων τοῦ Jahve. Τῆς περιληπτικῆς ἐννοίας προτιμωμένης, καθίσταται τότε μᾶλλον πιθανόν, ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ἄσματα δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς πραγματικά, ἀλλ' εἶναι ποιητικὴ ἔκφρασις, εἰλημμένη ἐκ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπιστρεφόντων νικητῶν βασιλέων, ἀκολουθουμένων ὑπὸ πλήθους ἀσμάτων. Ἡ διατήρησις ὁμοῦ ἐν τῷ σημερινῷ ἔτι κειμένῳ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ δεικνύει, ὅτι τὴν λέξιν δεόν νὰ ἐκλάβωμεν ὡς δηλοῦσαν ἓν ἄσμα. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐν τῷ περιφερομένῳ τούτῳ ἄσματι θὰ εὐρίσκητο τὸ τὴν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ παριστῶν Rakia^c καὶ οὐχὶ ἡ μικρὰ διὰ τῶν ἀναφορῶν εὐκόλως περιφερομένη κιβωτός. Ἐάν τοῦτο ἀληθές, τότε καὶ τὸ χωρίον 1 Παραλ. 28,18, ἐν τῷ ὁποίῳ καλεῖται ῥητῶς τὸ σύμπλεγμα τῶν Χερουβείμ μετὰ τοῦ Rakia^c merkabah (=ἄσμα, ἄμαξα), φαίνεται νὰ μὴ εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὡς συνήθως νομίζεται, ἀλλὰ ν' ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ν' ἀποδίδῃ τι πραγματικόν.

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ H. Schmidt ὀρθῶς ἐτόνισε τὰ δύο ἀνωτέρω ἐκ τῆς Π. Δ. προσαχθέντα χωρία, νομίζω ὁμοῦ, ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὁράσεως τοῦ Ἰεζεκιήλ διατελῶν παρεῖδεν ἐντελῶς, ὅτι ἐνταῦθα γίνεται λόγος γενικῶς περὶ ἄσματος καὶ οὐχὶ περὶ τροχῶν, οὕς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἰεζεκιήλ τοποθετεῖ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν Χερουβείμ. Εἶναι λίαν τολμηρὸν ἐκ τῆς λέξεως merkabah τοῦ χωρίου 1 Παραλ. 28,18 ἢ rekeb τοῦ ψαλμοῦ 68,18a ὀρμώμενοι νὰ θελήσωμεν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν Χερουβείμ ὑπῆρχον τροχοί. Αἱ δύο λέξεις δηλοῦσιν ἀνεξάρτητόν τι ἀπὸ τῶν Χερουβείμ ἄσμα, ἐφ' οὗ ἐφέροντο τὰ Χερουβείμ κατὰ τὴν λιτανεῖαν. Ὡς τοιοῦτο δὲ πρὸς πρακτικὸν σκοπὸν προωρισμένον δὲν περιεῖχεν ἰδιαιτέραν τινὰ θρησκευτικὴν συμβολικὴν σημασίαν, δι' ὃ ὑπὸ τῶν βιβλίων τῶν Βασιλείων δὲν ἀναφέρεται ὡς ἰδιαιτέρον σκεῦος τοῦ ναοῦ. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ συνταυτίσωμεν αὐτὸ πρὸς τὰ ὑπὸ 2 Βασ. 23,11 μαρτυρούμενα ἄσματα τοῦ ἡλίου, οὔτε πάλιν νὰ συσχετίσωμεν αὐτὸ πρὸς τὰ παρ' ἄλλοις λαοῖς μαρτυρούμενα κενὰ ἄσματα διαφόρων θεοτήτων².

Ἄλλὰ τὸ ὑπὸ τῶν Χερουβείμ ὑποβασταζόμενον Rakia^c ἐξετέλει

1. Κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ H. Schmidt πρὸβλ. καὶ R. Kittel ἐνθ' ἀνωτ. καὶ H. Gunkel ἐνθ' ἀνωτ.

2. Ἡροδ. VII. 40. 45. VIII, 115.

κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους καὶ ἕτερόν τινα προσορισμόν, στενωσ συνδεόμενον μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Kippurim, ἧτις πάλιν ἀρχικῶς ἦτο, ὡς κατωτέρω θέλει καταδειχθῆ, συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους. Ἡ στενὴ αὕτη συσχέτισις ἄγει ἡμᾶς ἤδη φυσικῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ δευτέρου ἐν τῷ τίτλῳ τῆς παρούσης πραγματείας καθοριζομένου θέματος, τῆς ἑορτῆς τῶν Kippurim.

§ 4. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ ΠΑΡΑ ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙΣ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙΣ

Ἡ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους ἐν Βαβυλῶνι ἐορταζομένη ἀνάρρησις εἰς τὸν ὑπατον τῶν Θεῶν θρόνον τοῦ Θεοῦ Marduk καὶ ἡ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐκ μέρους θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀναγνώρισις αὐτοῦ, ὡς τοῦ ὑπάτου τῶν Θεῶν προσέδιδον φυσικῶς εἰς τὴν ὅλην ἑορτὴν ἐντελῶς πανηγυρικὸν χαρακτῆρα. Ἡ νίκη τοῦ Marduk ἐναντίον τοῦ Tiamat, ἡ ὑφ' ὅλων τῶν ἄλλων Θεῶν τοῦ Βαβυλωνιακοῦ πάνθεου προσκύνησις καὶ ἀναγνώρισις αὐτοῦ ὡς τοῦ ἀρχοντος τῶν θεῶν ἦτο τὸ κύριον θέμα, περὶ ὃ περιστρέφετο ἡ ἑορτὴ τοῦ νέου ἔτους. Ἀνάλογος ὅμως πρὸς τὴν πανηγυρικὴν ταύτην ὑπόθεσιν τῆς ἑορτῆς ἦτο καὶ ὁ ἑορτασμός. Ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι Θεοὶ ἐκ πάντων τῶν διαμερισμάτων τοῦ Βαβυλ. κράτους ἤγοντο προηγουμένως εἰς Βαβυλῶνα, ἵνα παρευρεθῶσι κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Marduk εἰς τὸν βασιλικὸν τῶν Θεῶν θρόνον καὶ χαιρετίσωσιν αὐτὸν ὡς βασιλέα. Θυσίαι καὶ πανηγύρεις ἐτελοῦντο καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς ἑορτῆς, ἀπὸ τῆς 1—11 Nisân, ὧν ὑπερείχεν ἡ μεγαλοπρεπὴς λιτανεία, καθ' ἣν ὁ Marduk συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πολυαριθμῶν Θεῶν ἤγετο ἐκ τοῦ ναοῦ Esagila ἐκτὸς τῆς Βαβυλῶνος, ὁπόθεν ἐπέστρεφε τὴν 11ην τοῦ Nisân.

Ἀνάλογος ἦτο καὶ παρ' Ἰσραὴλ ὁ χαρακτῆρ τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους. Ἡ ἑορτὴ ὅμως αὕτη δὲν προσέλαβε παρ' Ἰσραὴλ ἐκεῖνον τὸν πομπώδη καὶ μεγαλοπρεπῆ χαρακτῆρα, ὅστις τὴν βαβυλ. ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους χαρακτηρίζει. Καὶ ἐνταῦθα ὅμως τὸ αὐτὸ ἀμετάβλητον θέμα παρέμεινεν, ἡ κατ' ἔτος ἀναγνώρισις τῆς ὑπὲρ πάντα ἱσταμένης δυνάμεως τοῦ Jahve, ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀκραδάντου τοῦ Ἰσραὴλ πεποιθήσεως, ὅτι ὁ Jahve εἶναι ὁ μόνος ὑπὲρ πάντα ἱστάμενος Θεός, ὁ ἀπόλυτος βασιλεύς, ὁ κυριαρχῶν τῶν πάντων. Οὐδαμοῦ ὅμως ἀλλαχοῦ ἠδύνατο ἐναργέστερον νὰ φανῆ ἡ ἀπόλυτος τοῦ Jahve κυριαρχία ἢ ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ κόσμου. Δι' ὃ ὡς ἐν Βαβυλῶνι ἡ νίκη τοῦ

~~Marduk ἐναντίον τοῦ Tiamat ἦτο τὸ βαθύτερον τῆς ἑορτῆς θέμα, οὕτω καὶ παρ' Ἰσραὴλ ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ προσφιλὲς θέμα τῶν κατὰ τὴν τοῦ νέου ἔτους ἀδομένων ψαλμῶν (πρβλ. ψ. 95. 93. 24. 8 κλπ.)¹~~

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ πανηγυρικοῦ χαρακτῆρος ἡ ἑορτὴ ἔφερε παρὰ Βαβυλωνίους καὶ ἕτερον σοβαρὸν χαρακτῆρα, ὅστις ἡμᾶς ἐνταῦθα ἐνδιαφέρει. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους ἐπιστεύετο, ὅτι ἐκτὸς τῆς Βιβυλῶνος ὁ Marduk μετὰ τῶν λοιπῶν Θεῶν εὐρισκόμενος καθορίζει τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ ἀρξάμενον νέον ἔτος. Ὁ ἀρχαῖος ἄνθρωπος καθορᾷ τὸ πᾶν συντελούμενον κατὰ προδιαγεγραμμένον σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ Θεία θέλησις εἶναι ἐκείνη, ἣτις κανονίζει ἐκ τῶν προτέρων τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ἐκάστου ἀνθρώπου καὶ γενικώτερον τὰ τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, καθ' ἣν ὁ Marduk μετὰ τῶν Θεῶν καθορίζουσι τὴν τύχην ἐκάστου, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἄλλο τι νὰ πράξῃ ἢ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸ Θεῖον. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ πράξῃ τοῦτο, καθ' ὅσον ἴσως τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἔτος δυστυχίας καὶ τάλαιπωρίας. Ἄλλὰ καὶ γενικῶς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νέου ἔτους ἰστάμενος ὁ ἄνθρωπος προσδοκᾷ, ὅτι ἡ νέα νῦν ἀρξάμενη περίοδος θ' ἀποβῆ δι' αὐτὸν καλλιτέρα τῆς παρελθούσης. Πρὸς τοῦτο ὁμως ἀπαιτεῖται ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ, ὅστις καὶ θὰ παράσχη τὴν εὐτυχίαν. Τοιαύτη ὁμως εὐμένεια τοῦ Θεοῦ πρὸς ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων προϋποθέτει ἀρμονικὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ἣμις πάλιν ἀπαιτεῖ τὴν συγχώρησιν τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διαπραχθέντων ἁμαρτημάτων. Ἡ ἁμαρτία, εἰς ἣν ὁ ἀρχαῖος ἄνθρωπος ἀποδίδει καὶ φυσικὴν τινα, οὕτως εἶπειν, ἐνέργειαν, προκαλεῖ τὴν διατάραξιν τῆς ἀρμονικῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ἐξεγείρει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἐντεῦθεν αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπελθούσαι δυστυχίαι εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸ ἀρχόμενον νῦν νέον ἔτος, ἵνα ἀποβῆ ἔτος εὐδαιμονίας καὶ εὐτυχίας, δέον νὰ βασιζῆται ἐπὶ τελείας συνδιαλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ, δέον προηγουμένως νὰ συγχωρηθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι, νὰ καταπραυνθῇ ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα οὕτω ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους προορίσῃ εὐτυχὲς τὸ ἔτος διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω ἡ μεγάλη Βαβυλωνιακὴ ἑορτὴ τοῦ νέου ἔτους ἐκτὸς τοῦ πανηγυρικοῦ χαρακτῆρος ἔφερεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ σοβαρώτερον χαρακτῆρα.

1. Ἐκτενῆ ἀνάπτυξιν τούτου ἰδὲ παρὰ S. Mowinckel Psalmenstudien II Kristiania 1922.

Ἡ ἀφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ἐξευμένισις τοῦ Θεοῦ, ἡ παροχή εὐτυχούς νέου ἔτους ἦτο ὁ ἐνδόμυχος πόθος τῶν πολυαριθμῶν ἑορταστῶν, τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀτελεύτητον σειρὰν τῆς λιτανείας τοῦ Marduk. Μετὰ τῶν πανηγυρικῶν ὕμνων, οἴνινες ἐψάλλοντο πρὸς τιμὴν τοῦ Marduk ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλικὸν τῶν Θεῶν θρόνον, συνανεμ- γνύοντο καὶ παρακλητικοὶ ψαλμοί, ζωηρότατα ἐκφράζοντες τὴν μόνην ἐπιθυμίαν τῶν ἑορταζόντων, τὴν θερμὴν ἱκεσίαν νὰ καταστῇ τέλος ὁ Θεὸς εὐμενὴς πρὸς αὐτούς. Ὁ κατωτέρω ἐν μεταφράσει παρατιθέμενος ὕμνος πρὸς τὸν Marduk, ψαλλόμενος κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, τὴν 11ην τοῦ Nisân, δεικνύει τὸν ἰδιαίτερον σοβαρὸν χαρακτῆρα τῆς ἑορτῆς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἑορταστῶν ¹.

«Κύριε, κατὰ τὴν εἰσοδὸν σου εἰς τὸν οἶκον εἶθε ὁ οἶκός σου ἐν χαρᾷ νὰ σέ δεχθῇ.
Ἰσχυρὲ κυρίαρχε Marduk κατὰ τὴν εἰσοδὸν σου εἰς τὸν οἶκον εἶθε ὁ οἶκός σου ἐν χαρᾷ νὰ σέ δεχθῇ.

Μεγάλε πολεμιστά, κυρίαρχε Eabilulu κατὰ τὴν εἰσοδὸν σου εἰς τὸν οἶκον εἶθε ὁ οἶκός σου ἐν χαρᾷ νὰ σέ δεχθῇ.

Ἡσύχασον, ὦ Κύριε, ἡσύχασον ὦ Κύριε! Εἶθε ὁ οἶκός σου ἐν χαρᾷ νὰ σέ δεχθῇ.

Ἡσύχασον, ὦ Κύριε τῆς Βαβυλῶνος! > > >

Ἡσύχασον, ὦ Κύριε τῆς Esagila! > > >

Ἡσύχασον, ὦ Κύριε τῆς Ezida! > > >

Ἡσύχασον, ὦ Κύριε τῆς Êmahtila! > » >

Εἶθε ἡ πόλις σου νὰ εἴπῃ πρὸς σέ : ἡσύχασον! > >

Εἶθε ἡ Βαβυλὼν νὰ εἴπῃ πρὸς σέ : ἡσύχασον! > >

Εἶθε ὁ μέγας Anu, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν, νὰ εἴπῃ εἰς σέ : ἔσο τέλος ἡσυχος.

(Ἐπικαλεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἑτέρους θεοὺς καὶ εἶτα ἐξακολουθεῖ)

Κυρίαρχος τῶν θεῶν εἶσαι σύ. Εἶθε οἱ θεοὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς νὰ καταπραύνησι τὸν θυμὸν σου.

Μὴ ἀπορρίψῃς τὴν πόλιν σου Nippur! Εἶθε εἰς σέ νὰ λέγωσι: Κύριε ἡσύ-
χασον!

Μὴ ἀπορρίψῃς τὴν Sippr! Εἶθε εἰς σέ νὰ λέγωσι: Κύριε ἡσύχασον!

Μὴ ἀπορρίψῃς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν πόλιν τῆς χαρᾶς σου. > >

Ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν οἶκόν σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν πόλιν σου. >

Ἐπίβλεψον ἐπὶ Βαβυλῶνα καὶ Esagila >

Ἐπισκεύασον τὰ κλειθρα τῆς Βαβυλῶνος, τὸν ναὸν Esagila, τὰς πλίνθους τῆς
Êzida.

Οἱ θεοὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἶθε εἰς σέ νὰ εἴπωσι: Κύριε ἡσύχασον! >

1, Κείμενον καὶ μετάφρασιν ἰδὲ παρὰ F. Weissbach Babylonische Miscel- len Leipzig 1903 σ. 36 ἐξ. πρβλ. καὶ μετάφρασιν παρὰ M. Jastrow Die Reli- gion Babyloniens und Assyriens Giessen 1905 Bd I σ. 503 καὶ παρὰ E. Ebel- ling ἐν H. Gressmann; Altorientalische Texte zum Alten Testament ² Berlin 1926 σ. 256.

Ἐν τῷ ὕμνῳ τούτῳ καταφαίνεται ἡ μόνη θεομὴ παράκλησις, ἡ μόνη σφοδρὰ τοῦ ποιητοῦ ἐπιθυμία, ἣν ἐφρόντισε νὰ ἐκφράσῃ διὰ τοῦ ἐν ἐκάστῳ στίχῳ κατὰ κόρον ἐπαναλαμβανομένου «ἡσύχασον». Παρακαλεῖ τὸν θεὸν νὰ ἡσυχάσῃ τὸν θυμόν, νὰ καταπραύνη τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Διάφοροι παρόμοιοι ὕμνοι θὰ ἐψάλλοντο κατὰ τὴν μακρὰν τῆς ἑορτῆς διάρκειαν, ἐκφράζοντες τὸν διακαῆ πόθον τῶν πανηγυριζόντων ¹. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐγίνετο ἔξομολόγησις τις τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων. εἶναι μάλιστα λίαν πιθανὸν ὅτι, ὡς κατὰ παρομοίας περιπτώσεις οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἡ ἔξομολόγησις δὲν θὰ ἐγίνετο προφορικῶς ἀλλ' ἕκαστος θὰ ἔφερε πίνακα, ἐφ' οὗ ἀνεγράφοντο τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ. Τὸν πίνακα δὲ τοῦτον ἔθραυε, ἵνα οὕτω κατὰ μαγικὸν τρόπον προκληθῆ ἡ συμβολικῶς παρασταθῆ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν ². Ρητῶς τοιαύτη τις συνήθεια δὲν ἀναφέρεται κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους, κατέχομεν ὅμως τὸ κείμενον ὁμολογίας τινὸς τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ βασιλέως, ἣν οὗτος κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους, κατακείμενος πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Marduk ὤφειλε ν' ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν Θεόν ³.

«Δὲν ἠμάρτησα, ὃ δέσποτα τῆς χώρας, οὐδὲ παρημέλησα τὴν θεότητα σου. Δὲν κατέστρεψα τὴν Βαβυλῶνα, οὐδὲ διέταξα τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. Δὲν ἐκρήμνισα (τὸν ναὸν) Esagila, οὐδὲ παρημέλησα τὰς τελετὰς αὐτοῦ. Δὲν ἐκτύπησα τὴν παρεῖαν ἑνὸς οἰουδήποτε τῶν λατρευόντων σε, οὐδὲ
 συνέτεινα εἰς τὴν μείωσιν αὐτῶν

Ἐμερίμνησα περὶ τῆς Βαβυλῶνος, τὰ τεῖχη αὐτῆς δὲν ἐκρήμνισα».

Ἡ ὁμολογία αὕτη δὲν ἐκφράζει ἐν θετικῇ μορφῇ τὰς ἁμαρτίας τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀριθμεῖ τὰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθέντα ἁμαρτήματα, ἀφήνουσα οὕτω νὰ ὑπονοηθῶσιν ὡς γενόμενα ἄλλαι ἁμαρτίαι. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ νομισθῆ, ὅτι πρόκειται περὶ ἐξυμνήσεως τῆς διαγωγῆς τοῦ βασιλέως. Ἡ ἀρνητικὴ μορφή φαίνεται νὰ ἦτο συνήθης (πρὸβλ. καὶ ψαλμ. 131 τῆς Π. Δ.) διὰ πρόσωπα κατέχοντα ὑψηλὴν τινα θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ.

Ἀνάλογον χαρακτῆρα ἔφερε καὶ παρ' Ἰσραὴλ ἡ ἑορτὴ τοῦ νέου ἔτους. Βεβαίως οἱ πλεῖστοι τῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἔδομένων ψαλμῶν φέρουσιν ἐντελῶς πανηγυρικὸν χαρακτῆρα, ἐξυμνοῦντες τὴν

1. Ἴδὲ τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ πρὸς τὸν Bêl-Marduk καὶ τὴν Bêlit ὑπὸ τοῦ Urigallu κατὰ τὴν 5^{ην} ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους ἀπευθυνομένους ὕμνους παρὰ F. Thureau—Dangin *Rituels Accadiens* Paris 1921 σ. 138 ἐξ.

2. Πρὸβλ. W. Schiank *Babylonische Sühnriten besonders mit Rücksicht auf Priester und Büsser* Leipzig 1908 σ. 46.

3. Κείμενον παρὰ F. Thureau—Dangin ἐνθ' ἄνωτ.

δόξαν και δύναμιν τοῦ Jahve. Τοῦτο εἶναι τὸ θέμα, περὶ ὃ μεθ' ὅλων ἰδιαίτερας ἀγάπης ἢ θρησκευούσα Ἴσρ. ψυχὴ κατεγίνετο καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐθνικῆ Ἴσρ. συνείδησις εἶχε βαθείας ὀίξας. Ὅμως ἐν τῇ αὐτῇ πανηγυρικῇ ἡμέρᾳ τοῦ νέου ἔτους μετὰ τῶν πανηγυρικῶν ὕμνων ἀντήχουν καὶ παρακλητικοὶ τόνοι, ἐκφράζοντες τοὺς αὐτοὺς πόθους, οἷους ἤδη παρὰ Βαβυλωνίους κατὰ τὴν αὐτὴν ἐορτὴν ἐγνωρίσαμεν. Ἀκράδαντος ἦτο παρ' Ἰσραὴλ ἡ πεποιθήσις, ὅτι ὁ Jahve εἶναι ὁ μόνος καθορίζων καὶ διευθύνων τὰς τύχας ἑνὸς ἐκάστου καὶ γενικῶς τοῦ κόσμου. Ἀπ' αὐτοῦ ἐξαργτᾶται ἂν τὸ νέον ἔτος ἀποβῆ εὐτυχέστερον τοῦ προηγουμένου ¹. Ἀλλὰ καὶ παρ' Ἰσραὴλ προϋπόθεσις τούτου εἶναι ἡ συνδιαλλαγή τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Jahve, ἡ ἄφρασις, ὁ ἐξίλασμός τῶν ἁμαρτιῶν, αἵτινες ἐπιφέρουσι τὴν δυστυχίαν ². Δι' ὃ κατὰ τὴν καμπὴν τοῦ παρελθόντος ἤδη ἔτους ὁ πιστὸς Ἰσραηλίτης καταφεύγει πρὸς τὸν Jahve, ἵνα παρακαλέσῃ καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ἄφρασιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τῆς εὐτυχίας, ἣν τὸ νέον ἔτος δέον νὰ φέρῃ. Μερικοὶ στίχοι ἐκ τῶν εἰς τὸν κύκλον τοῦ νέου ἔτους ἀνηκόντων ψαλμῶν ³ καταδεικνύουσι τὸν σοβαρὸν τοῦτον χαρακτῆρα τῆς ἐορτῆς.

Ψαλμ. 65, 3b «Πρὸς Σὲ (τὸν Θεὸν) ἀναφέρει ⁴ πᾶσα σὸρξ

4 τὰ διάφορα ἁμαρτήματα.
Ἐβαρύνθησαν ἡμῖν ⁵ αἱ ἁμαρτίαι
Σὺ ὁμως συγχωρεῖς αὐτάς».

Ψαλ. 130, 1 «Ἐκ βάθους κράζω πρὸς Σέ, ὦ Jahve!

2 Κύριε, ἀκουσον τῆς φωνῆς μου,
ἃς προσέξωσι τὰ ὄτά Σου εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

3 Ἐάν ἀνομίας ἀριθμήσης, ὦ Jah,
τίς τότε θὰ ὑπομείνῃ, ὦ Κύριε ;

4 Ὅμως παρὰ Σοὶ ὑπάρχει ἡ συγχώρησις,
διὰ τοῦτο καὶ εἶσαι φοβερός

7 Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ ὑπάρχει τὸ ἔλεος
καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις

1. Καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Misna (Ros—hassana I. 13) διατηρήθη ἡ ἰδέα, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐκάστου νέου ἔτους καθορίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ τύχη ἐκάστου ἀνθρώπου.

2. Τὴν στενὴν συσχέτιον ἁμαρτίας καὶ δυστυχίας ἰδὲ ἐν Λευϊτ. 25, 18 ἐξ. 26, 3 ἐξ. 1 Σαμ. 2, 27 ἐξ. Ἰησ. Ν. 7, 1. 11.

3. Ὡς τοιοῦτους χαρακτηρίζει ὁ S. Mowinckel (ἐνθ' ἄνωτ.) τοὺς ψαλμοὺς 1) 47. 93. 95—100 2) 8. 15. 24. 29. 33. 46. 48 50. 66A. 75. 76. 81. 82. 84. 87. 118. 149. 3) 65. 67. 85. 120—134.

4. ἀνάγνωθι μετὰ τῶν περισσοτέρων ἐρμηνευτῶν jabi'u ἀντὶ jabo'u.

5. ἀνάγνωθι meunu.

8 καὶ αὐτὸς θὰ λυτρώσῃ τὸν Ἰσραὴλ
ἐκ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.»

Ἀσφαλῶς ἐνταῦθα δεόν νὰ καταριθμηθῇ καὶ ὁ κατὰ τὴν μορ-
φήν ὅμοιος πρὸς τὴν ἀνωτέρω σημειωθείσαν ὁμολογίαν τῶν ἁμαρ-
τημάτων τοῦ Βαβυλωνίου βασιλέως ψαλμ. 131.

- 1 «Jahve, ἡ καρδιά μου δὲν ὑπερηφανεύεται,
οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐπαίρονται,
οὐδὲ διατρίβω περὶ μεγάλα πράγματα,
τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν μεγαλύτερα τῶν δυνάμεών μου.
- 2 Τὴν ψυχὴν μου κατεπράϋνα καὶ καθησύχασα πράγματι.
Ὡς τὸ ἀποκεκομμένον ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ,
οὕτως εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀποκεκομμένη¹. (ἀπὸ τῶν
ὕψηλῶν διαλογισμῶν)

Ἐν τοῖς ὠραίοις τούτοις στίχοις καταφασίνεται ἡ ἐνδύμυχος ἐπι-
θυμία τῶν ἑορταζόντων, τὸ βαθύτερον καὶ σοβαρώτερον τῆς ἑορτῆς
θέμα, ἡ ἄφεςις τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος διαπραχθειῶν ἁμαρτιῶν.
Ἡ ἄφεςις ὅμως αὕτη δὲν συντελεῖται κατὰ μηχανικὸν τρόπον, ἀλλ'
ἀπαιτεῖται ἡ βαθεῖα συναίσθησις τῶν ἁμαρτιῶν², καὶ ἡ μετάνοια.
Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ὠραία παραίνεσις τοῦ ψαλμ. 95 πρὸς τοὺς ἑορτάζοντας
τὴν ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους :

- 7b «ὦ ! ἐὰν ἀκούσητε σήμερον τῆς φωνῆς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ)!
- 8 Μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας ὡς ἐν Meriba,
ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Massa ἐν τῇ ἐρήμῳ,
- 9 ἐνθα οἱ πατέρες ὑμῶν ἐπέειρασάν με,
ἐδοκίμασάν με, ἃν καὶ εἶχον ἴδει τὰ ἔργα μου.»

Μόνον ὁ οὕτω ἀξίως τῆς ἑορτῆς προπαρασκευασμένος λαμβάνει
τὴν ἄφεςιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ οὕτω ἔχων ἤδη χεῖρας καὶ καρδίαν κα-
θαρὰν μετέχει ἀξίως τῆς ἑορτῆς, λαμβάνων παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν εὐλο-
γίαν διὰ τὸ ἀρξάμενον ἤδη ἔτος :

- ψαλμ. 24,3 «Τίς ἐπιτρέπεται ν' ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Jahve ;
καὶ τίς ἐπιτρέπεται νὰ σταθῇ ἐν τῷ ἁγίῳ Αὐτοῦ τόπῳ ;
- 4 Ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει ἀθῶας χεῖρας καὶ καθαρὰν καρδίαν,
ἐκεῖνος, ὅστις δὲν κατευθύνει τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς τὸ κακὸν
οὐδὲ ὀρκίζεται ἀπατηλῶς.
- 5 Οὗτος θὰ λάβῃ εὐλογίαν παρὰ Κυρίου
καὶ δικαίαν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ αὐτοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀρνησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρελθόντος,
ἀπαιτεῖται καὶ τι θετικόν. Ὁ Θεός, ἵνα παραύσῃ τὴν ποθομένην εὐ-

1. ἀνάγν. thigamel (Gunkel, Mowinckel)

2. Περβλ. ψ. 65, 3b.

τυχίαν, ζητεῖ καὶ θετικὴν τινα ὑπόσχεσιν, τὴν τήρησιν τῆς πρώτης καὶ κυρίας ἐντολῆς τοῦ Δεκαλόγου:

- ψαλμ. 81,9 « Ἄκουε, λαέ μου. θέλω γνωστὸν νὰ σοι καταστήσω (τὰ ἐξῆς).
 Ἄχ! εἰάν ἤθελες νὰ με ἀκούσης, ὦ Ἰσραὴλ!
 10 Οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς δέον νὰ εἶναι ἐν τῷ μέσῳ σου
 οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ λατρεύῃς ξένους Θεούς.
 11 Ἐγώ, ὁ Jahve, εἶμαι ὁ Θεός σου,
 ὁ ἀναγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.»

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ Ἰσραηλίταις ἡ ἐορτὴ τοῦ νέου ἔτους ἦτο καὶ ἡμέρα τῆς καθάρσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς ἀφέσεως τῶν ἀνθρωπίνων παραπτωμάτων. Τὸ στοιχεῖον δὲ τοῦτο δὲν προῆλθεν ἐξωθεν ἐξ ἄλλης τινὸς ἐορτῆς, ἀλλ' ἐβλάστησεν ὄλως φυσικῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐορτῆς τοῦ νέου ἔτους ἐκ τῶν σκέψεων, αἷς ἐμβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἀλλαγὴ ἐκάστου ἔτους. Ἡ ἄγνωστος τύχη, ἣν τὸ νέον ἔτος θὰ φέρῃ, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς δυσμενείας ἢ εὐμενείας τοῦ Θεοῦ, ἤγαγε τὸν τὴν εὐτυχίαν ἐπιποθοῦντα ἄνθρωπον ἀκριβῶς κατὰ τὴν τόσον ἐορτάσιμον ἡμέραν τοῦ νέου ἔτους νὰ καταφύγῃ εἰς θεομὴν ἰκεσίαν τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐορτῆς προσλαμβανούσης οὕτω καὶ ἕτερόν τινα σοβαρότερον χαρακτῆρα, ὅστις ἐγένετο ἰσχυρότερος, ἐφ' ὅσον στενωτέρα παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπέβαιναν ἡ συσχετίσις καὶ σύνδεσις τῆς ἁμαρτίας πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ ἀνθρώπου δυστυχίαν, ἐφ' ὅσον βαθύτερον ὁ ἄνθρωπος ἀντελαμβάνετο, ὅτι ἡ ἁμαρτία, ἣς ἡ ἔννοια ἐποίκιλλε ἀναλόγως τῆς ὅλης θρησκ. τοῦ ἀνθρώπου ἐξελίξεως, εἶναι ἡ διαταράττουσα τὴν ἁρμονικὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεόν, ἡ ἐξοργίζουσα τὸν Θεὸν καὶ ἡ προκαλοῦσα τὴν ἐξωτερικὴν δυστυχίαν. Δι' ὃ ὄλως ἰδιαιτέρως δέον νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ σοβαρὸς οὗτος χαρακτῆρ δὲν εἶναι ἐπίσασκόν τι στοιχεῖον εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ νέου ἔτους, ἀλλὰ προῆλθεν ἐξ αὐτῆς καὶ εἶναι τόσον ἀρχαῖος ὅσον καὶ ὁ παραλλήλως πρὸς αὐτὸν ἀναπτυχθεὶς ἐορταστικὸς χαρακτῆρ τῆς ἐορτῆς.

Ἄλλ' εἰάν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ νέον ἔτος δέον νὰ καθαρῇ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, πολὺ περισσότερον δέον τοῦτο νὰ γίνῃ διὰ τὴν κατοικίαν, τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μολυνθέντα ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ. Ὁ ἀρχαῖος ἄνθρωπος ἐκλαμβάνει τὴν ἁμαρτίαν οὐχὶ ὡς τι ἀφορῶν ἀποκλειστικῶς τὸν διαπράξαντα αὐτὴν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς ἔχουσαν ἐνέργειάν τινα, μολύνουσαν πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα, ἐλθόντα εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν ἢ εἰς οἰανδήποτε σχέσιν πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα. Δι' ὃ καὶ ὁ ναός, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ὁποίου πολλαῖς κατὰ τὸ διαρροῦσαν ἔτος

ἔστησαν πόδες ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, δέον κατὰ τὸ νέον ἔτος ν' ἀποβάλλῃ τὴν ἀκαθαρσίαν, ἣν προσῆψαν αὐτῷ αἱ ἁμαρτίαι τοῦ λαοῦ, δέον νὰ καθαρισθῇ. Οὕτω παρὰ Βαβυλωνίους τὴν ἡμέραν τοῦ νέου ἔτους γίνεται ὁ καθαρισμὸς τοῦ περιφήμου ναοῦ Esagila διὰ τελετῆς, ἣτις ἐν τοῖς κατωτέρω εὐρύτατα θ' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς. Ἀλλὰ καὶ παρ' Ἰσραηλίταις τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς ἑορτῆς δέον ν' ἀπαντήσωμεν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ νέου ἔτους, διότι καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ παράστασις τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἐξασκούσης ἐνεργειάν τινα ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων ἡτογνοσθῆ¹, ἡ δὲ κάθαρσις τῶν ἐξ οἰασδήποτε αἰτίας μολυνθέντων ἀντικειμένων λίαν συνήθης. Ἡ μόνη ὅμως ἑορτὴ, καθ' ἣν τοιαύτη τις κάθαρσις τοῦ ναοῦ ἅπαξ τοῦ ἔτους συντελεῖται συνδεομένη μετ' ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ, εἶναι ἡ ἑορτὴ τῶν Kippurim, περὶ ἧς διαλαμβάνουσι Λευϊτ. 16. 23, 26 32 25, 9. Ἀριθ. 29, 7-11 καὶ Ἔξ. 30, 10.

Ἐπομένως ἡ ἅπαξ τοῦ ἔτους τελουμένη ἑορτὴ τῶν Kippurim δὲν περιέχει ἄλλο τι ἢ αὐτὸ τὸ βαθύτερον θέμα τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους, ὅπερ καὶ παρὰ Βαβυλωνίους καὶ παρ' Ἰσραηλίταις ἐν τοῖς σχετικοῖς ψαλμοῖς τοῦ νέου ἔτους εὗρομεν διατυπούμενον, τὴν ἀφῆσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ἦδη ἡ ταυτότης αὕτη τῶν θεμάτων καθιστᾷ φανερόν, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῶν Kippurim ἔδει νὰ ἦτο ποτε συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους. Τοῦτο δὲ θέλει καταδειχθῆ ὡς ἀληθὲς καὶ ἐκ τῆς περαιτέρω ἐρεύνης.

§ 5. Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΝΕΣΙΣ ΛΕΥΪΤ. 16.

Περὶ τῆς τελετῆς τῆς ἑορτῆς τῶν Kippurim διαλαμβάνει ἐκτενῶς τὸ Λευϊτ. 16. Τὸ κεφ. ὅμως τοῦτο φαίνεται, δυστυχῶς, ὅτι δὲν ἐγράφη ὑφ' ἐνὸς συγγραφέως, οὕτως ὥστε δὲν δυνάμεθα τὴν ἐν αὐτῷ περιγραφομένην τελετὴν τῆς ἑορτῆς νὰ ἐκλάβωμεν ὡς ἀρχικὴν. Ἀποβαίνει ὅθεν καὶ δι' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἀναγκαῖα σύντομος ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Ἐν πρώτοις ξενίζει ἡμᾶς ἡ διπλῆ εἰσαγωγή τοῦ θέματος, στίχ. 1 καὶ 2, ἡ κατὰ λέξιν σχεδὸν ἐπανάληψις τοῦ στίχ. 6 ἐν στίχ. 11 καὶ ἡ μόλις ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς καθοριζομένη χρονολογία τῆς ἑορτῆς (στίχ. 29). Πρὸς τούτοις, ἐνῶ μετὰ στίχ. 1—2 ἀναμένομεν τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Ἄαρὼν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων καὶ μετὰ στίχον 3a τὸν καθορισμὸν τῶν διατάξεων, ἃς ὁ Ἄαρὼν κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ ναοῦ ὀφείλει νὰ τηρῇ, αἴφνης ἐν 3b—10 γίνεται λόγος περὶ τῆς τελετῆς τῆς

1. Πρβλ. ἰδίως Λευϊτ. 15, 31. Ἀριθ. 5, 3.

ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ Ἄαρὼν καὶ τῆς Ἰσρ. κοινότητος, τῆς ἐννοίας τοῦ στίχ. 3α συνεχιζομένης μόλις ἐν στίχ. 12—13. Ἄφ' ἐτέρου ἐνῶ ἡ τελετὴ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν λήγει ἐν στίχ. 10. ἀκολουθεῖ ἔπειτα ἐκτενεστέρα περιγραφή τῆς αὐτῆς τελετῆς, εἰς ἣν προστίθεται καὶ ἡ τελετὴ τῆς καθάρσεως τοῦ ναοῦ (στίχ. 11. 14—28). Ἐνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἀπόπειραι πρὸς ἀνάλυσιν τῶν μερῶν ἐγένοντο. Κυριαρχοῦσα ἐν τῇ σημερινῇ ἐπιστήμῃ δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ ὑπὸ τοῦ J. Benzinger γενομένη¹, ὅστις διέκρινε α') στίχ. 1-4. 6 (11a) 12-13. 34b διαλαμβάνοντας περὶ τῶν ὄρων, ὑφ' οὗς ὁ Ἄαρὼν ἐπιτρέπετο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων, μηδεμίαν ὁμως σχέσιν ἔχοντας πρὸς τὴν ἑορτὴν τῶν Kippurim: β') στίχ. 29—34a περιέχοντας τὰς πρώτας ἀρχαῖκὰς διατάξεις τῆς ἑορτῆς τῶν Kippurim, πρὸς ἃς προσετέθησαν βραδύτερον αἱ ἐν στίχ. 5—10. 14—28 καθοριζόμεναι διατάξεις, ἀφορῶσαι τὴν αὐτὴν ἑορτὴν. Τέλος τοὺς ἀπομένοντας στίχ. 11b. 17b. 24bβ ἐκλαμβάνει ὡς προσθήκας. Ἡ ἀνάλυσις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ πολλῶν². Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἀνάλυσις αὕτη τῶν μερῶν παρέμεινεν ἡ κυριαρχοῦσα, ὁ χρονικὸς τούναντίον καθορισμὸς αὐτῶν, ὃν ὁ J. Benzinger ἀπεδέχθη, ὑπέστη οὐσιώδη ἀλλοίωσιν. Οἱ στίχ. 5—10 ἐκλαμβάνονται νῦν ἀρχαιότεροι τῶν στίχ. 11—28 καὶ 29—34a καὶ ἐκ τούτων πάλιν οἱ στίχ. 11—28 ἀρχαιότεροι τῶν στίχ. 29—34a³. Καὶ καθ' ἡμᾶς ἡ ἀνάλυσις τοῦ κεφ. ὑπὸ τοῦ Benzinger δέον νὰ θεωρηθῆ ἐν τοῖς κυρίοις σημείοις ὡς ὀρθή. Τοὺς στίχ. 1—4 ὁμως δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν, ὡς ἀποτελοῦντας ἐνιαῖόν τι. Μετὰ στίχον 2 ἀναμένομεν ἀναγκαίως τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Ἄαρὼν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ ναοῦ. Ἡ ἔκφρασις 'a 1—jab ô be kol—'eth ἀπαιτεῖ τὸν θετικὸν αὐτῆς καθορισμὸν, ὃν ματαίως ἀναζητοῦμεν, διαγραφέντα πιθανῶς ἔνεκα στίχ. 29. Ἐπομένως μεταξὺ στίχ. 2 καὶ 3 ὑπάρχει κενόν τι. Διὰ τοῦ στίχ. 2 τὸ θέμα,

1. J. Benzinger Das Gesetz über den grossen Versöhnungstag Lev. XVI Zeitsch. für Alttest. Wiss. Bd. 9 σ. 65—89.

2. Πρβλ. R. Baentsch (Exodus-Leviticus Göttingen 1903) A. Bertholet (Leviticus Tübingen 1901), ὅστις κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει, ὅτι τοὺς στίχ. 23—24 κατατάσσει εἰς στίχ. 1-4. C. Steuernagel Lehrbuch der Einleitung in das A. T. Tübingen 1912. J. Meinhold Joma Giessen 1913 κλπ.

3. Πρβλ. N. Messel Die Komposition von Lev. 16 Zeitsch. für die Alttest. Wiss. Bd. 27 σ. 1—15. H. Holzinger παρὰ Kautzsch—Bertholet Die Heilige Schrift des A. T. 4 Tübingen 1921. P. Volz Biblische Altertümer² Stuttgart 1925 σ. 108. M. Löhr Das Ritual von Lev. 16 Berlin 1925 σ. 12.

ἄπερ δέον νὰ περιλαμβάνηται ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις, καθωρίσθη ἤδη σαφῶς: ἀπαγορεύεται ἡ καθ' ἕκαστον χρόνον εἴσοδος τοῦ Ἁαρὼν εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων, ἐπιτρεπομένη μόνον καθ' ὠρισμένον χρόνον. Ἡ παράβασις τῆς διατάξεως ταύτης ἐπιφέρει κατὰ στίχ. 2 τὸν θάνατον. Ἐπομένως οὐχὶ γενικῶς ἡ θεὰ τῆς Kapporeth ἐπιφέρει τὸν θάνατον τοῦ Ἁαρὼν, ἀλλ' ἡ θεὰ αὐτῆς κατὰ τὸν μὴ ὠρισμένον χρόνον. Τούτου οὕτως ἔχοντος, ἀδύνατός μοι φαίνεται ἡ ὑπὸ τοῦ Benzinger σύνδεσις τοῦ στίχ. 2 μετὰ τῶν στίχ. 12 καὶ 13. Στίχ. 13 διαφέρει οὐσιωδῶς τοῦ στίχ. 2, ὡς ἐκλαμβάνων ὡς αἰτίαν τοῦ θανάτου τὴν θεάν τῆς Kapporeth, ἐνῶ στίχ. 2, ἐπαναλαμβάνομεν, θεωρεῖ ὡς αἰτίαν τοῦ θανάτου τὴν εἴσοδον τοῦ Ἁαρὼν εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων κατὰ τὸν μὴ ὠρισμένον χρόνον. Ὁ στίχ. 13 φαίνεται ὅτι προσετέθη βραδύτερον εἰς τὸ κείμενον. Τοῦτο δεχόμεθα οὐ μόνον ἔνεκα τῆς διαφορᾶς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ στίχ. 12, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου στίχ. 12. Κατὰ στίχ. 12 ὁ Ἁαρὼν λαμβάνει ἐσχάραν πλήρη ἀνημμένων ἀνθρώκων καὶ θυμίαμα τόσον «ὅσον αἱ δύο αὐτοῦ χεῖρες¹ δύνανται νὰ περιλάβωσιν». Ἴνα ὁμοῦ ὁ Ἁαρὼν δυνηθῇ νὰ φέρῃ τὴν ἐσχάραν εἰς τὸν ναόν, ὀφείλει βεβαίως νὰ ρίψῃ τὸ θυμίαμα ἐπὶ τοῦ πυρὸς πρὶν εἰσελθῆναι εἰς τὸν ναόν. Ὁ στίχ. 13 ὁμοῦ καθορίζει, ὅτι ὁ Ἁαρὼν ὀφείλει νὰ ρίψῃ τὸ θυμίαμα, ὅταν πλέον φθάσῃ εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων, ἄπερ μετὰ τὸν στίχ. 12 εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον². Προσέτι ἐὰν πράγματι ὁ ἐκ τοῦ θυμιάματος ἀναδιδόμενος καπνὸς καθιστᾷ ἀόρατον τὴν Kapporeth, ὡς ὁ στίχ. 13 δηλοῖ, τότε θὰ καθίσταται ἂν μὴ ἀδύνατος τοῦλάχιστον δύσκολος ὁ περαιτέρω καθοριζόμενος ὀφτισμὸς τοῦ αἵματος πρὸ καὶ ἐπὶ τῆς Kapporeth (στίχ. 14 ἑξ.). Τούτων ἔνεκα δεχόμεθα ὅτι ὁ στίχ. 13 βραδύτερον προσετέθη. Ὁ προσθέσας τὸν στίχ. 13 μὴ κατανοήσας τὸν καθαρτικὸν σκοπὸν τοῦ θυμιάματος τοῦ στίχ. 12³ δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρη ἄλλον πινὰ σκοπὸν τοῦ θυμιάματος τοῦ στίχ. 12 ἢ τὸν προκύπτοντα ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ στίχου τούτου πρὸς στίχ. 2, καθ' ὃν ἐπὶ πονηῇ

1. Τὸ *h o r h n a n* δυϊκοῦ ἀριθ. δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τὴν μίαν χεῖρα, ὡς ἐσφαλμένως B. Baentsch (Exodus—Leviticus Göttingen 1903) μεταφράζει, ἀλλὰ τὰς δύο, ὡς ὀρθῶς οἱ Ὁ^ο μετέφρασαν. Τὸν δυϊκὸν ἀριθ. διέτηρησε καὶ ἡ Misna: Joma V, 1.

2. Ἴνα ἡ διάταξις αὕτη τοῦ στίχ. 13 τηρηθῇ ἔφερε βραδύτερον ὁ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων θύλακα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔθετε τὸ θυμίαμα Joma V, 1.

3. Πρὸβλ. § 6.

θανάτου απαγορεύεται εἰς τὸν Ἄαρὼν νὰ προσβλέπη τὴν Kapporeth καθ' ἕκαστον χρόνον, δι' ὃ καὶ ἐξέλαβεν ὅτι τὸ θυσίαμα προσωρίζετο νὰ καλύψη τὴν Kapporeth, ἵνα οὕτω μὴ ἴδῃ αὐτὴν ὁ Ἄαρὼν καὶ ἀποθάνῃ. Κατὰ ταῦτα δέον τὸν μὲν στίχ. 12 νὰ μὴ συνδέσωμεν μετὰ τοῦ στίχ. 2, τὸν δὲ στίχ. 13 νὰ θεωρήσωμεν ὡς προσθήκην. Ὁ ἀκολουθῶν στίχ. 3a σκοπεῖ νὰ εἰσαγάγῃ ἐντελῶς νέον θέμα, τοὺς ὄρους, οὓς ὁ Ἄαρὼν τηρῶν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ ναοῦ. Εἶναι προφανές, ὅτι τὸ θέμα τοῦτο κεῖται ἔκτος τοῦ πλαισίου τοῦ ὑπὸ στίχ. 2 καθορισθέντος ἤδη θέματος. Ἄλλ' ὁ στίχ. 3a οὐ μόνον μετὰ τοῦ προηγουμένου στίχ. 2 οὐδεμίαν σύνδεσιν δεικνύει, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐπομένων δὲν δύναται νὰ συνδεθῇ, διότι μετ' αὐτὸν ματαιῶς ζητοῦμεν νὰ εὔρωμεν τοὺς ὄρους, ὅφ' οὓς ὁ Ἄαρὼν θὰ δύναται νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸ Ἄγ. τῶν Ἁγίων. Ὁ οὕτω ἀπομεμονομένως ἰστάμενος στίχ. 3a σκοπεῖ νὰ συνδέσῃ τὸ ἐν στίχ. 2 καθοριζόμενον θέμα πρὸς τοὺς στίχ. 3b ἐξ., εἶναι ὁ συνδετικὸς κρίκος, ὃν λίαν τεχνηέντως ἐχάλκευσεν ὁ ζητήσας νὰ συνδέσῃ τὸν στίχ. 2 μετὰ τοῦ στίχ. 3b ἐξ.

Ὡς πρὸς τοὺς στίχ. 11—28 οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, ὅτι οὗτοι εἶναι ἐκτενεστέρα περιγραφή τῆς συντόμως ἐν στίχ. 3b—10 περιγραφομένης τελετῆς¹. Δὲν πρέπει ὅμως ἐκ τούτου νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι καὶ ἡ ἐν τοῖς στίχοις τούτοις 11—28 τελετὴ εἶναι βραδύτερα τῆς τῶν στίχ. 3b—10, διότι ἀκριβῶς οἱ στίχοι οὗτοι 3b—10 προϋποθέτουσι πολυπλοκώτερον τινὰ τελετὴν. Οὕτω λ. χ. θὰ ἠγνοοῦμεν ἐντελῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν διὰ τοῦ τραγοῦ τοῦ Ἀζαζὲλ συντελεῖται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν καὶ θὰ παρέμεινεν ἐντελῶς ἀκαθόριστος ὁ χρόνος τῆς θυσίας τῶν δύο κριῶν (στίχ. 3. 5.). Τὸ βραχὺ τῶν ἐκφράσεων τῶν στίχ. 3b—10 μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς προϋποθέτει γνωστὴν τὴν ἐορτήν.

Τέλος οἱ στίχ. 29—34a προσετέθησαν πολὺ βραδύτερον. Οἱ στίχοι οὗτοι προϋποθέτουσιν ὀλόκληρον τὴν τελετὴν. Ἄνευ τῶν προηγουμένων στίχων θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν τὸ τεμάχιον τοῦτο.

Ἐπομένως εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἐορτῆς τῶν Kippurim ἀνήκουσι στίχ. 3b—10, εἰς οὓς προσετέθησαν οἱ ἐκτενεστέρον περὶ τῆς αὐτῆς ἐορτῆς διαλαμβάνοντες στίχ. (11). 12. 14—24b. 26—28 καὶ ἔτι βραδύτερον στίχ. 29—34a. Στίχ. 2 ἀνήκει εἰς ἄλλο ἐντελῶς διάφορον θέμα, ἐνῶ στίχ. 3a. 13. 24c. 25 καὶ 34b δέον νὰ ἐκκληθῶσιν ὡς προσθήκαι².

1. Πρὸβλ. καὶ B. Eerdmans *Alttestamentliche Studien* Giessen 1908.

2. Περὶ στίχ. 17 ἰδὲ κατωτέρω.

Κατὰ τοὺς οὕτω ἀποχωρισθέντας στίχους ἡ τελετὴ τῆς ἑορτῆς τῶν Kippurim συντελεῖται ὡς ἑξῆς: Ἀφοῦ ὁ ἀρχιερεὺς λουσθῆ, ἐνδύεται λινὴν στολὴν καὶ προσάγει εἶτα πρὸ τοῦ ναοῦ μόσχον καὶ κριόν, παρὰ δὲ τῆς Ἰσρ. κοινότητος παραλαμβάνει δύο τράγους καὶ ἓνα κριόν. Ἀφοῦ πρῶτον θυσιάσῃ τὸν μόσχον θέτει εἶτα κλήρους ἐπὶ τῶν δύο τράγων, ἵνα καθορισθῆ τις τῶν δύο θὰ θυσιασθῆ καὶ τις θ' ἀποπεμφθῆ πρὸς τὸν Ἀζαζέλ. Μετὰ τοῦτο λαμβάνει ἐσχάραν, πληροῦ αὐτὴν ἀνημμένων ἀνθρώκων ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ὄριπτε θυμίαμα καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων. Ἐξερχόμενος εἶτα λαμβάνει αἷμα ἐκ τοῦ θυσιασθέντος μόσχου, εἰσέρχεται πάλιν εἰς τὸ ἄδυτον καὶ ῥαντίζει τὸ αἷμα διὰ τῶν δακτύλων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Kapporeth. Ἐξελθὼν θυσιάζει τὸν τράγον καὶ λαμβάνων μέρος ἐκ τοῦ αἵματος αὐτοῦ εἰσέρχεται πάλιν εἰς τὸ ἄδυτον καὶ ῥαντίζει πάλιν τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς Kapporeth. Ἐξερχόμενος ῥαντίζει τέλος τὸ αἷμα τοῦ μόσχου καὶ τοῦ τράγου ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν ταύτην ἀπαγορεύεται νὰ εἰσέλθῃ οἰοσδήποτε ἄλλος εἰς τὸν ναόν. Τοῦ ναοῦ οὕτω καθαρισθέντος ὁ ἀρχιερεὺς θέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ διὰ τὸν Ἀζαζέλ προωρισμένου τράγου, *ἐξομολογεῖται ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἰσραηλιτῶν*¹ καὶ εἶτα ἀφήνει αὐτὸν ἐλεύθερον, ὃν παραλαμβάνει τις καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἔρημον. Τὴν ὅλην ταύτην ἐξίλαστήριον πρᾶξιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπιτελέσας ἐκδύεται τὰ λινᾶ ἐνδύματα, λούεται ἐκ δευτέρου καὶ περιβαλλόμενος νῦν νέα ἱμάτια προσφέρει ὡς θυσίαν ὀλοκαυτωμάτων τὸν κριὸν αὐτοῦ καὶ τὸν τοῦ Ἰσρ. λαοῦ. Τὸ ἔδαφος τοῦ ἱεροῦ καθαρίζεται εἶτα, τῶν πτωμάτων τοῦ μόσχου καὶ τοῦ τράγου μεταφερομένων μακρὰν, ἔνθα καὶ κατακαίονται.

Ἐκ τῆς ὅλης ταύτης τελετῆς καταφαίνεται ὁ διπλοῦς τῆς ἑορτῆς σκοπός, ἡ κάθαρσις τοῦ ναοῦ καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ. Ἡ πρώτη συντελεῖται διὰ τοῦ ῥαντισμοῦ τοῦ αἵματος. Τὸ ἐπὶ τῆς Kapporeth ῥαντιζόμενον αἷμα δὲν ἐπιφέρει τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὸν καθαρισμόν τοῦ ναοῦ ἐκ τῆς ἐπικαθημένης ἀκαθαρσίας ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ (στχ. 16. 19). Ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ συντελεῖται διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως ἐπὶ τοῦ τράγου καὶ ἰδίως διὰ τῆς προφορικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ τράγου. Τούτου ἕνεκα δικαίως ὡς προσθήκην θὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν μόνον στχ. 17b, ὅστις ἐν ἀντιθέσει πρὸς στχ. 16. 19.

1. Vebithvaddah (Ἄαρὼν) ἄlav (τοῦ τράγου) ἔeth—kol—ἄvonoth bene jisra'el (Λευϊτ. 16,21) πρβλ. καὶ Joma VI, 2.

22 θεωρεῖ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ ὡς διὰ τοῦ θαντισμοῦ τοῦ αἵματος ἐπερχομένην.

Περίεργον εἶναι, ὅτι διὰ τοῦ αἵματος θαντίζονται μόνον ἡ Καρρο-
teth καὶ τὸ θυσιαστήριον. Δέον ὁμως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ τὰ ἄλλα
τοῦ ναοῦ μέρη δι' αἵματος θὰ ἐχρίοντο, ἰδίως δὲ οἱ παραστάται τῆς
θύρας τοῦ ναοῦ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συμπεραίνομεν ἐξ Ἱεζ. 45,18
20, ὅστις καθορίζει καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν 1ην τοῦ 1ου μηνὸς
καὶ τὴν 1ην τοῦ 7ου, ἤτοι τὴν 1ην τοῦ τε πολιτικοῦ καὶ θρησκευ-
τικοῦ ἔτους.

Ὡς μέσον ὁμως, δι' οὗ ὁ ναὸς καθαρίζεται, ἀναφαίνεται ἐνταῦθα
κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν στιχ. 12 ἐξ. ἦν ἀπεδέχθημεν, καὶ τὸ θυμίαμα.
Ἐπιτ. 12, ἀποχωρίζομενος τοῦ στιχ. 13, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω
ἐξεθέσαμεν, δὲν δύναται νὰ ἐξη ἄλλην ἔννοιαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται
διατὶ ὁ Ἄρχιερεὺς φέρει τὸ θυμίαμα μέχρι τοῦ ἐσωτάτου μέρους τοῦ
ναοῦ. Ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι, ὅτι ἐνῶ ἡ ἄφεσις τῶν
ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ γίνεται διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Ἄρχιε-
ρέως ἐπὶ τράγου καὶ τῆς προφορικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἁμαρτιῶν
τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ τράγου, τοῦναντίον ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ
ἀρχιερέως καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ συντελεῖται διὰ τῆς θυσίας τοῦ μόσχου
(στιχ. 6). Βεβαίως εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν *be ne jisra'el* (στιχ. 21)
εὐκόλως δύναται νὰ περιληφθῇ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.
Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει δέον νὰ διαγροῶμεν στιχ. 6b, ὅπερ δυ-
σκόλως δύναται ὡς ὀρθὸν νὰ χαρακτηρισθῇ Ἄφ' ἐτέρου δ' ἐκ τῶν ἐν
τῇ *Misna*¹ περιεχομένων παρακλήσεων, ἃς ὁ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν προσφο-
ρὰν τοῦ μόσχου καὶ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ τράγου ἀευ-
θύνει πρὸς τὸν Θεόν, καταφαίνεται ὅτι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν μόνον
τοῦ λαοῦ συντελεῖται διὰ τῆς ἀποπομπῆς τοῦ τράγου. Ἡ ἰδιαιτέρας
γινομένη πρᾶξις τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ Ἄρχιερέως καὶ τοῦ
οἴκου αὐτοῦ φαίνεται νὰ ὀφείληται ὄχι τόσον εἰς τὴν ἐξέχουσαν τοῦ ἀρ-
χιερέως θέσιν, ὅσον εἰς τὸν σκοπὸν, ἵνα διὰ καθαρῶν χειρῶν συντε-
λεσθῇ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ.

Οὕτω ἔχομεν σαφῆ ὁποσδήποτε εἰκόνα τῆς τελέσεως τῆς ἑορτῆς,
ὡς ταύτην παρουσιάζει ἡμῖν τὸ Λευίτ. 16. Ὁ τρόπος ὁμως τῆς καθάρ-
σεως τοῦ ναοῦ ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν παρὰ Βαβυλωνίους τελου-
μένην τελετὴν τῆς καθάρσεως τοῦ ναοῦ *Esagila* κατὰ τὴν 5ην ἡμέραν
τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους, τὴν 5ην δῆλον ὅτι τοῦ μηνὸς *Nisân*.

1. *Joma* III, 8, καὶ VI, 2.

§ 6. Η ΚΑΘΑΡΣΙΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΠΑΡΑ ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΟΡΤΗΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΡ' ΙΣΡΑΗΛ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ KIPPURIM

Ἡ περιγραφὴ ὁλοκλήρου τῆς τελετῆς τοῦ νέου ἔτους παρὰ Βαβυλωνίοις δὲν διεσώθη ἡμῖν δυστυχῶς. Μόνον κείμενα περιγράφοντα τὴν τελετὴν ἀπὸ τῆς 2—5 ἡμέρας, διεσώθησαν ¹. Κατὰ τὴν 5ην ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἀφοῦ ὁ ἀρχιερεὺς ἐγερεθῆ 4 ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ πλυθῆ δι' ὕδατος ἐκ τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, πορεύεται εἷτα μόνος εἰς τὸν ἰδιαίτερον ναὸν τοῦ Bêl καὶ τῆς Bêlit, ἔνθα προσεύχεται μόνος ἐν τῷ ναῷ εὐρισκόμενος. Μετὰ τὴν προσευχὴν ἀνοίγει τὰς θύρας τοῦ ναοῦ καὶ τότε πλέον ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθωσι καὶ οἱ λοιποὶ ἱερεῖς. Μετὰ τὴν πρωϊνὴν πρὸς τὸν Margduk προσφερομένην θυσίαν, ὁ ἀρχιερεὺς διατάσσει ἓνα τῶν ἑξορκιστῶν ἱερέων, ἵνα προβῆ εἰς τὴν κάθαρσιν τῶν ἐν τῷ περιφῆμῳ ναῷ Esagila εὐρισκομένων ναῶν τοῦ Bêl καὶ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι κατὰ τὴν ἑορτὴν διατρίβοντος Nabû. Ἡ κάθαρσις αὕτη συντελεῖται διὰ ὀντισμοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, διὰ κρούσεως χαλκίνου κυμβάλου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, διὰ καύσεως θυμιάματος καὶ δι' ἐπιχρίσεως τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ δι' ἐλαίου ἐκ κέδρων. Εἰς τὸ ἐσώτερον ὄμως τοῦ ναοῦ τοῦ Bêl, ἔνθα τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ ἴστατο, ὀητῶς ἀπαγορεύεται νὰ εἰσέλθῃ ὁ τὴν κάθαρσιν τοῦ ναοῦ ἐπιτελῶν ἑξορκιστῆς ἱερεὺς. Εἰδικῶς ὁμως ἡ κάθαρσις τοῦ ἱεροῦ τοῦ Nabû συντελεῖται δι' ἰδιαιτέρας ἀξιοσημειώτου πράξεως. Ἐτερος δὴλον ὅτι ἱερεὺς ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν ἀμνοῦ τινος, ἐνῶ ὁ τὴν κάθαρσιν ἐπιτελῶν ἑξορκιστῆς ἱερεὺς παραλαμβάνων τὸ πτώμα τοῦ ἀμνοῦ «*χρίει*» δι' αὐτοῦ τὸν ναὸν καθ' ὅλην τούτου τὴν ἔκτασιν, ἀπαγγέλλων συγχρόνως διαφόρους ἑξορκισμούς. Ἀφοῦ οὕτω ὁ ναὸς καθαρισθῆ, τότε καὶ ὁ ἑξορκιστῆς ἱερεὺς καὶ ὁ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀμνοῦ ἀποκόψας παραλαμβάνοντες τὸ πτώμα καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀμνοῦ πορεύονται εἰς τὸν ποταμόν,

1. Τὰ κείμενα εὐρίσκει τις συνηνωμένα παρὰ F. Thureau-Dangin : *Rituel Accadiens* (Le rituel des fêtes du nouvel an à Babylone) Paris 1921 ἐπίσης καὶ παρὰ P. Dhorme *Tablette rituelle Néo-Babylonienne* (*Revue d'Assyriologie et d'Archéologie Orientale* 1911). Μετάφρασιν εὐρίσκει τις καὶ παρὰ H. Gressmann *Altorientalische Texte zum A.T.*² Berlin 1926 σ. 295 ἐξ. Πρὸς τούτοις ἰδὲ H. Zimmern : *Zum Babylonischen Neujahrsfest* (*Berichte über die Verhandlungen der Königl. Sächs. Gesell. der Wissen. zu Leipzig* Bd. 58 σ. 126—156. Τοῦ αὐτοῦ *Zum Babylonischen Neujahrsfest* ἐνθ' ἄνωτ. Bd. 70 Heft 5. Τοῦ αὐτοῦ *Das Babylonische Neujahrsfest* Leipzig 1926 (*Der Alte Orient* Bd 25 Heft 3).

εἰς δὲν δλίπτουσιν αὐτά. Ἐπὶ τῆς ἡμέρας ὅμως ταύτης μέχρι τῆς 12ης τοῦ μηνός, ὅποτε ἡ ἑορτὴ λήγει, ἀμφότεροι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Βαβυλῶνα, ἀλλ' ὑποχρεοῦνται νὰ παραμείνωσι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα εἰς τὴν ἔξοχὴν. Τὸν καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ ὁ ἀρχιερεὺς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἴδῃ, ἄλλως ἀποβαίνει ἀκάθαρτος. Ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ μερικὰ κύρια σημεῖα φαίνονται νὰ ὁμοιάζωσι κατὰ πολὺ πρὸς τὴν ἐν Λευϊτ 16 περιγραφομένην κάθαρσιν τοῦ ναοῦ. Παραθέτω ἔνταῦθα τὸ Βαβυλωνιακὸν κείμενον ἐν μεταφράσει ἐκ παραλλήλου δὲ τοὺς ἐκ Λευϊτ. 16 ἀντιστοιχοῦντας στίχους.

[Ἀκολουθεῖ]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΒΕΛΛΑΣ